

Finestra oberta

***LA QUALITAT EN LA PARTICIPACIÓ:
UNA PROPOSTA D'INDICADORS***

Eva Anduiza
Sergi de Maya

Maig 2005

FINESTRA OBERTA | 43

Autors: Eva Anduiza i Sergi de Maya
Adaptació del text per a la publicació en la col·lecció Finestra Oberta:
Imma Quintana

Les opinions que s'expressen
en aquesta publicació corresponen als autors.

Edició: Fundació Jaume Bofill
Provença, 324. 08037 Barcelona
Tel. 93 458 87 00
Fax 93 458 87 08
fbofill@fbofill.org
www.fbofill.org

Impressió: Alta Fulla · Taller
Dipòsit Legal: B. 28.066-2005

ÍNDIX

INTRODUCCIÓ	7
--------------------------	----------

PRIMERA PART

1. La qualitat en els processos participatius. Àmbits, aspiracions normatives i indicadors	13
Primer àmbit: Qui participa?	18
Segon àmbit: Sobre què es participa?	19
Tercer àmbit: Com es participa?.....	21
Quart àmbit: Quines són les conseqüències del procés?.....	23
2. Avaluació per indicadors	26

SEGONA PART

3. Proposta d'indicadors per mesurar la qualitat dels processos participatius	35
Primer àmbit: qui participa?	35
<i>Indicador 1.1. Percentatge de participants sobre la població de referència</i>	35
<i>Indicador 1.2. Percentatge de dones entre els participants...</i>	37
<i>Indicador 1.3. Percentatge de persones de nacionalitat estrangera entre els participants</i>	39
<i>Indicador 1.4. Percentatge de participants amb estudis universitaris finalitzats</i>	41
<i>Indicador 1.5. Percentatge de participants menors de 30 anys</i>	43
<i>Indicador 1.6. Percentatge d'associacions participants sobre el total d'associacions en la població de referència</i>	44

Segon àmbit: sobre què es participa?	47
<i>Indicador 2.1. Percentatge del pressupost afectat pel resultat del procés participatiu sobre el pressupost de l'àmbit de referència .....</i>	<i>47</i>
<i>Indicador 2.2. Valoració subjectiva dels participants respecte a la rellevància de la qüestió sobre la qual es participa .....</i>	<i>49</i>
<i>Indicador 2.3. Presència en el procés d'informació, deliberació i decisió .....</i>	<i>51</i>
<i>Indicador 2.4. Capacitat efectiva dels participants d'influir en els continguts del procés participatiu .....</i>	<i>53</i>
Tercer àmbit: com es participa?	55
<i>Indicador 3.1. Existència de rebuig explícit d'un o més partits polítics rellevants en l'àmbit de referència vers el procés participatiu .....</i>	<i>55</i>
<i>Indicador 3.2. Pressupost destinat a l'activitat participativa ..</i>	<i>57</i>
<i>Indicador 3.3. Nombre de mesos de treball a temps complet dedicats a l'organització i la realització del procés participatiu .....</i>	<i>58</i>
<i>Indicador 3.4. Existència d'avaluació pública del procés participatiu .....</i>	<i>60</i>
<i>Indicador 3.5. Percentatge de temps dedicat a la deliberació sobre el total del temps del procés.....</i>	<i>61</i>
<i>Indicador 3.6. Existència d'un sistema d'expressió de preferències de forma anònima .....</i>	<i>63</i>
Quart àmbit: quines són les conseqüències del procés?	64
<i>Indicador 4.1. Existència d'un òrgan de seguiment de les decisions i els acords presos en el procés participatiu.....</i>	<i>64</i>
<i>Indicador 4.2. Grau de realització o compliment de les decisions i els acords presos durant el procés.....</i>	<i>65</i>
<i>Indicador 4.3. Existència d'un acte de devolució o de rendició de comptes dels polítics envers la ciutadania .....</i>	<i>66</i>

<i>Indicador 4.4. Valoració positiva del procés segons els participants</i>	68
4. Apèndix	71
5. Bibliografia	73

INTRODUCCIÓ

Aquest estudi recull algunes orientacions per a l'avaluació de la qualitat dels processos i mecanismes de participació ciutadana. El seu objectiu és establir un sistema d'indicadors clar i accessible que pugui ser utilitzat per totes aquelles persones interessades a avaluar un mecanisme participatiu: els mateixos participants, els tècnics en participació o les institucions implicades, entre altres.

Per fer possible això és necessari definir els aspectes que s'han d'avaluar i especificar els criteris que s'utilitzaran per a l'avaluació de la qualitat del procés participatiu.

Definir quins són els aspectes rellevants que mereixen atenció en un procés de participació ciutadana i especificar els criteris normatius sobre els quals establir una avaluació de qualitat, són objectius ambiciosos i complexos que entren de ple en el debat sobre el significat de la participació ciutadana.

Aquest treball ofereix una perspectiva acotada que permet identificar de manera clara, concreta i relativament senzilla els àmbits de participació que es consideren més importants alhora que estableix els ideals normatius a través dels quals aquests àmbits es poden avaluar. Per aconseguir aquesta concreció cal tenir en compte tres restriccions fonamentals.

1. La proposta d'aquest estudi no esgota el concepte de participació. La participació és una dimensió de la política cada vegada més àmplia i més rica. Hi podem trobar multitud de comportaments que

Aquest estudi recull algunes orientacions per a l'avaluació de la qualitat dels processos i mecanismes de participació ciutadana. El seu objectiu és establir un sistema d'indicadors clar i accessible per avaluar un mecanisme participatiu.

Aquest treball està pensat originàriament per ser aplicat a processos o mecanismes de participació ciutadana que tenen la intenció d'incidir de manera directa en la definició d'una o més polítiques públiques.

excedeixen els límits d'aquesta proposta: el vot, el consum polític, la protesta, el contacte amb les autoritats, o l'associacionisme polític, entre altres.

En aquest sentit, aquest treball està pensat originàriament per ser aplicat a processos o mecanismes de participació ciutadana que tenen la intenció d'incidir de manera directa en la definició d'una o més polítiques públiques. Cal, però, fer dues precisions en relació amb la definició anterior.

En primer lloc, molts processos participatius inclouen diferents mecanismes de participació ciutadana (tallers, consells, etc.). En funció de la informació disponible sobre cadascun d'ells i en funció de la seva tipologia, serà possible aplicar els indicadors a tot el procés o bé als diferents mecanismes o fases.

En segon lloc, el fet que la definició faci referència a la intencionalitat dels mecanismes o processos (adreçats a la "definició de polítiques públiques") parteix del supòsit que una o més institucions públiques estan implicades en el procés, tal i com es reflecteix en diversos dels indicadors proposats. Amb tot, aquest punt de partida no implica que els criteris d'avaluació i els mateixos indicadors proposats no es puguin aplicar, amb els ajustos necessaris, a altres casos com per exemple els mecanismes o processos de participació que pugui impulsar una associació de veïns entre els seus associats, o aquells altres que es duguin a terme sense el suport, la implicació o la presència d'una institució pública.

2. Aquesta proposta no esgota el concepte d'avaluació. Com es comprovarà en el primer capítol, l'avaluació pot prendre formes diverses. Aquí se n'escull únicament una, amb les seves aportacions i limitacions, tal i com s'exposarà més endavant.

3. La concreció i la claredat exigeixen el desenvolupament d'un nombre limitat d'aspectes i indicadors. La nostra proposta inclou quatre àmbits d'anàlisi i vint indicadors que configuren una guia per avaluar la qualitat dels processos participatius. En la selecció d'aquests indicadors s'han prioritzat els aspectes més rellevants i els indicadors més accessibles. És evident que poden existir altres aspectes o indicadors que poden ser objecte d'atenció i avaluació en un procés participatiu i que no han estat contemplats en aquesta proposta.

L'estudi que es presenta a continuació es divideix en dues parts diferenciades:

- La primera part, més analítica i conceptual, introdueix el concepte de qualitat en els processos de participació i com mesurar-la. Consta de dos capítols estretament relacionats. El primer se centra en els diferents àmbits, dimensions i aspiracions normatives que aporta el concepte de qualitat en la participació i s'endinsa en el debat més general sobre què hauria de ser la participació ciutadana. El segon introdueix els diferents tipus d'avaluació possibles dels processos participatius i justifica la necessitat d'utilitzar un sistema d'indicadors com a mecanisme avaluador.

- La segona part de l'estudi presenta una bateria de vint indicadors per avaluar la qualitat dels processos participatius. Proposa una guia pràctica d'avaluació basada en un sistema d'indicadors seleccionat a partir de les premisses següents:

- La proposta inclou un **nombre reduït d'indicadors**. Tal i com s'ha exposat abans, el sistema d'indicadors proposat no pretén constituir una

La nostra proposta inclou quatre àmbits d'anàlisi i vint indicadors que configuren una guia per avaluar la qualitat dels processos participatius.

L'estudi es divideix en dues parts. La primera, més analítica i conceptual, introdueix el concepte de qualitat en els processos de participació i com mesurar-la; la segona presenta una bateria de vint indicadors per avaluar la qualitat dels processos participatius.

La proposta inclou un nombre reduït d'indicadors clarament observables i interpretables i vàlids per ser aplicats a diferents processos participatius.

avaluació completa i exhaustiva d'un procés participatiu, sinó oferir informació sintètica sobre algunes dimensions fonamentals de la qualitat en els processos participatius.

— Els **indicadors** han de ser **clarament observables i interpretables** per si mateixos. En termes generals, atès que l'observació dels indicadors no es farà necessàriament en el marc d'un procés d'avaluació completa del procés participatiu, són preferibles els indicadors de *comprovació* als d'*avaluació* (que requereixen opinions de jutges o experts) per tal com aquests darrers són més difícilment observables.

— Els **indicadors** han de ser **vàlids per ser aplicats a diferents tipus de processos participatius**. Es parteix de la necessitat de crear uns criteris de valoració comuns i una definició compartida del que s'entén per “qualitat en la participació”. Això no implica que es puguin desenvolupar altres indicadors específics per a tipus concrets de metodologies participatives, ni que tots els mecanismes participatius hagin de tenir les mateixes aspiracions normatives.

— Els **indicadors** no tenen sentit de forma separada, sinó que cal considerar-los com un **sis-tema**, que cal interpretar en el context del procés del qual deriven.

PRIMERA PART

1. LA QUALITAT EN ELS PROCESSOS PARTICIPATIUS. ÀMBITS, ASPIRACIONS NORMATIVES I INDICADORS

Definir la qualitat en la participació política és una tasca molt complexa. El mateix concepte de *qualitat* és de per si difícil d'acotar en la mesura que pot expressar una pluralitat i diversitat d'accepcions. És un concepte abstracte i complex, que generalment es contraposa al concepte de quantitat, per subratllar precisament els atributs o les propietats positives d'alguna cosa o d'algun procés.

A més, cal tenir present el fet que el concepte de qualitat és multidimensional; admet múltiples interpretacions i definicions. Pot adquirir diversos significats en funció de la pluralitat de valors i opinions que estiguin presents en el procés participatiu, i així mateix es poden acordar diferents definicions en funció dels elements que es considerin fonamentals per avaluar la qualitat de la participació política (procés, resultat, organització, satisfacció dels usuaris, entre altres).

En aquest estudi el punt de partida és entendre la qualitat com a atribut positiu del procés participatiu. La proposta d'establir una metodologia d'avaluació dels processos participatius mitjançant un sistema d'indicadors permet mesurar indirectament la qualitat d'aquest procés i extreure'n conclusions.

Igualment, la construcció d'un sistema d'indicadors per mesurar la qualitat dels processos participatius ens permet simplificar un fenomen de per si complex, dotar-nos d'un instrument d'anàlisi per es-

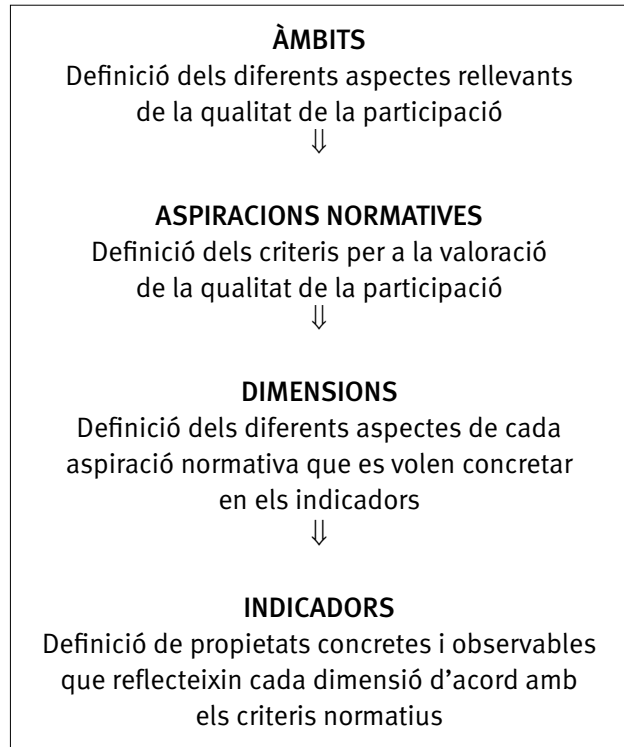
Definir la qualitat en la participació política és una tasca molt complexa. El mateix concepte de qualitat és de per si difícil d'acotar en la mesura que pot expressar una pluralitat i diversitat d'accepcions.

En aquest estudi el punt de partida és entendre la qualitat com a atribut positiu del procés participatiu.

tablir comparacions i comptar amb una eina que faciliti la comprensió, l'avaluació i l'impacte d'aquests processos.

La metodologia utilitzada per definir la qualitat de la participació i per arribar a acords sobre aquest concepte s'ha dut a terme a partir de la diferenciació de quatre camps d'estudi: àmbits, aspiracions normatives, dimensions i indicadors, que són els que s'exposen a continuació.

Figura 1. Quatre aspectes de la definició de la qualitat en els processos de participació ciutadana

En primer lloc es tenen en compte **quatre àmbits fonamentals**. Són els diferents aspectes rellevants de la participació. Aquests quatre àmbits estan presents en qualsevol procés participatiu i, per tant, serveixen per ser aplicats en contextos molt diferents.

- Qui participa?
- En què es participa?
- Com es participa?
- Quines són les conseqüències del procés participatiu?

En cadascun d'aquests àmbits s'ha d'especificar quines són les **aspiracions normatives** a partir de les quals hem d'avaluar els processos participatius. En aquest cas es tracta de definir els criteris per a la valoració de la qualitat de la participació. Aquest exercici és fonamental per saber a què ens referim quan parlem de “qualitat de la participació”. Els processos participatius poden ser molt diferents en les metodologies i aplicacions, en la durada, la població de referència o altres variables que es poden considerar. Aquestes diferències serveixen per crear classificacions diverses segons els criteris acordats amb objectius analítics. No obstant això, es pot entendre que darrere de qualsevol procés participatiu hi ha les mateixes aspiracions normatives i per tant és possible, per a l'objectiu d'aquest treball, crear indicadors comuns que reflecteixin aquests criteris i que siguin aplicables a processos de naturalesa ben diferent.

El concepte de qualitat de la participació és necessàriament complex i multidimensional. Per això les aspiracions normatives seran diverses en cada àmbit. Així, serà necessari identificar les diferents **dimensions** que es poden distingir en cada àmbit,

En l'avaluació es tenen en compte quatre àmbits fonamentals. Qui participa? En què es participa? Com es participa? Quines són les conseqüències del procés participatiu?

Serà necessari identificar les diferents dimensions que es poden distingir en cada àmbit, i especificar els diferents aspectes de cada aspiració normativa que s'han de concretar en indicadors.

és a dir, especificar els diferents aspectes de cada aspiració normativa que s'han de concretar en indicadors. Només a partir d'aquestes dimensions es poden definir **indicadors** potencials.

La relació dels indicadors entre ells haurà de ser objecte d'una anàlisi més aprofundida sobre dades reals. Si la divisió en àmbits resulta vàlida, aleshores la qualitat en la participació és un concepte multidimensional i no sembla que tingui gaire sentit crear un únic índex de qualitat de la participació. A més, és molt possible que les diferents dimensions no sempre estiguin relacionades positivament entre elles. En altres paraules, en la pràctica pot ser impossible maximitzar el valor de tots els indicadors alhora.

Per exemple, un mecanisme com el referèndum podrà intentar maximitzar l'extensió i la representativitat dels participants, però no podrà maximitzar la deliberació. Mentre que un consell ciutadà podrà permetre una major deliberació però a canvi haurà de reduir el nombre de participants.

A continuació s'introdueix cadascun dels quatre àmbits fonamentals amb les aspiracions normatives i dimensions corresponents. Els indicadors, tal i com s'ha avançat en la introducció, s'analitzaran en la segona part de l'estudi.

Taula 1. Resum d'àmbits, aspiracions normatives i dimensions de la qualitat en la participació

Àmbit	Aspiracions	Dimensions	Indicadors
Qui participa	La participació ha de ser com més àmplia i representativa del conjunt de la població millor.	<ul style="list-style-type: none"> - Extensió: nombre de persones que participen. - Representativitat: absència de biaix socioeconòmic en la població participant en relació amb la no participant. 	<p>1.1</p> <p>1.2, 1.3</p> <p>1.4, 1.5</p> <p>1.6</p>
Sobre què es participa	La participació pot cobrir qüestions polítiques rellevants sobre les quals els ciutadans han de poder influir.	<ul style="list-style-type: none"> - Rellevància de la qüestió: importància de la qüestió sobre la qual se centra el procés participatiu. - Marge de decisió dels ciutadans: capacitat d'influència que el procés dóna als participants sobre la decisió o les decisions. 	<p>2.1, 2.2</p> <p>2.3, 2.4</p>
Com es participa	La participació ha de comptar amb el suport polític, social i tècnic, i amb els mitjans suficients (humans i materials) per garantir la informació, la deliberació i l'expressió lliure dels participants.	<ul style="list-style-type: none"> - Implicació dels actors rellevants (polítics, entitats, tècnics, etc.). - Recursos humans i materials destinats al procés, inclosos els mecanismes d'avaluació. - Deliberació i expressió lliure dels ciutadans. 	<p>3-1</p> <p>3.2, 3.3, 3.4</p> <p>3.5, 3.6</p>
Conseqüències del procés	La participació ha de significar influència real dels ciutadans i ciutadanes sobre les decisions públiques i ha d'afavorir una cultura política participativa en la ciutadania, en els polítics i en els tècnics.	<ul style="list-style-type: none"> - Compliment de les decisions o els acords que es prenguin en el procés participatiu. - Satisfacció dels actors implicats. 	<p>4.1, 4.2, 4.3</p> <p>4.4</p>

Primer àmbit: Qui participa?

Primer àmbit: Qui participa? Com més gent hi participi millor. Com més semblança del grup de participants amb el conjunt de la població, millor.

En la literatura sobre participació política la qüestió de qui participa és un dels centres d'atenció fonamentals. Un dels arguments en defensa de la democràcia representativa és que la votació com a forma de participació és poc intensa (és esporàdica, és poc exigent, ofereix poca informació sobre les preferències del ciutadà) però molt extensa (hi participen moltes persones).

Les concepcions de la democràcia participativa, ben al contrari, defensen formes de participació més directes i freqüents, que exigeixen una implicació major dels ciutadans, però que precisament per això poden acabar incloent només minories activistes poc representatives del conjunt dels ciutadans.

Molts estudis evidencien que els homes amb un nivell d'estudis elevat, de mitjana edat, amb ingressos alts, actius socialment i política participen més que no pas les dones, els joves i els grups socialment més marginats. En aquestes condicions és difícil saber què desitgen els ciutadans a partir del que diuen els participants.

Per tant, un dels aspectes negatius que cal evitar en qualsevol forma de participació és que sigui protagonitzada per minories poc representatives del conjunt de la ciutadania. Com més gent hi participi millor. Com més semblança del grup de participants amb el conjunt de la població, millor.

Amb tot, en alguns casos és possible que, en el disseny del perfil de la població participant, es vulgui aconseguir intencionadament un perfil de participant determinat no representatiu del conjunt de la població (per exemple, només immigrants, només joves o només dones). Òbviament aquests objectius es

tindran en compte en el moment d'avaluar el resultat dels indicadors relatius a aquest àmbit.

Aspiració

La participació ha de ser com més *àmplia i representativa* del conjunt de la població millor.

Dimensions

– *Extensió*. Nombre de persones que hi participen. En igualtat de condicions amb altres circumstàncies, es considera que un procés participatiu és *millor* com més persones hi participen.

– *Representativitat*. Característiques sociodemogràfiques dels participants. Específicament interessa ressaltar l'absència de biaix socioeconòmic en la població participant respecte a la població no participant.

Segon àmbit: Sobre què es participa?

Aquest segon àmbit inclou un doble vessant. En primer lloc fa referència a la temàtica sobre la qual se centra el procés participatiu. La qüestió sobre la qual se centra la participació pot tenir una importància i una dimensió variables. En relació amb aquesta qüestió, sembla que existeix un cert consens que subratlla la necessitat que la participació se centri en qüestions rellevants. El problema prové de la definició del terme *rellevant*. Es considera rellevant en termes econòmics? En termes subjectius? En aquest darrer cas, rellevant per qui? Pels polítics? Pels tècnics? Pels ciutadans?

Segon àmbit: Sobre què es participa? La qüestió sobre la qual se centra la participació pot tenir una importància i una dimensió variables. Existeix un cert consens que subratlla la necessitat que la participació se centri en qüestions rellevants.

Els indicadors han de servir per diferenciar si un procés participatiu suposa o no un veritable empowerment de la ciutadania en atorgar-li capacitat de control, sense oblidar que són experiències que es desenvolupen en sistemes de democràcia representativa en els quals la darrera paraula la té l'òrgan representatiu.

En segon lloc es fa referència a l'*objectiu* i els *límits* que té el procés participatiu. S'ha de restringir l'ús del terme *participació* als processos en els quals l'objectiu final és una decisió? En aquest cas quedarien exclosos els processos que no cerquen una decisió final i pretenen, simplement, oferir i/o rebre informació o bé generar debat.

En aquest sentit, diversos autors han desenvolupat escales de participació (Arnstein, 1971; Burns *et al.*, 1994)¹ o distincions entre participació autèntica i no autèntica (Smirell *et al.*, 1998). No obstant això, és previsible que en l'etiqueta "procés participatiu" s'inclouguin casos que es poden trobar en qualsevol esglaió de l'escala. Per tant, els indicadors han de servir per diferenciar si un procés participatiu suposa o no un veritable *empowerment* de la ciutadania en atorgar-li capacitat de control, sense oblidar que són experiències que es desenvolupen en sistemes de democràcia representativa en els quals la darrera paraula la té l'òrgan representatiu (plens, parlaments, etc.).

Formalment la decisió correspon sempre a un òrgan representatiu o executiu, però el procés es pot plantejar de manera que deixi als participants un grau divers de maniobra. En el grau màxim trobaríem

1. Arnstein (Arnstein, 1971), per exemple, diferencia dos nivells inferiors (manipulació i teràpia) que no constitueixen participació; tres nivells que reflecteixen *tokenism* o reverències a la participació sense efectes reals sobre l'exercici o el control del poder (informació, consulta i *placation*), i tres nivells de poder ciutadà (*partnership*, poder delegat i control ciutadà). Burns i altres autors (Burns *et al.*, 1994) distingeixen entre mecanismes de no-participació ciutadana (*civic hype*, consulta cívica, informació pobra, atenció al client) i altres sis tipus que sí que constitueixen participació. (Vegeu també, per aprofundir en aquesta qüestió, McLaverty, 1999.)

processos en els quals els mateixos participants definirien les qüestions sobre les quals decidir. Sigui quin sigui el marge de maniobra que permet el procés ciutadà, és important que aquesta informació es transmeti amb claredat als ciutadans.

Aspiració

La participació ha de cobrir qüestions polítiques rellevants sobre les quals els *ciutadans han de poder influir*.

Dimensions

– *Rellevància de la qüestió*. Importància del tema sobre el qual se centra el procés participatiu.

– *Marge de decisió dels ciutadans*. Capacitat d'influència sobre la decisió o decisions que el procés dóna als participants.

Tercer àmbit: Com es participa?

El tercer àmbit fa referència al mateix procés participatiu i inclou diverses dimensions que cal tenir en compte. Potser és en aquest àmbit on es troben més diferències entre casos concrets i on cal fer més esforços per definir criteris normatius comuns. A més, el desenvolupament del procés participatiu és fonamental perquè pot marcar el perfil de la població participant així com les conseqüències en termes d'eficàcia i legitimitat.

En primer lloc, per tal que un procés participatiu funcioni bé cal que els diferents actors implicats n'assumeixin la realització i el resultat. La primera

La participació ha de cobrir qüestions polítiques rellevants sobre les quals els ciutadans han de poder influir.

El desenvolupament del procés participatiu és fonamental perquè pot marcar el perfil de la població participant i les conseqüències en termes d'eficàcia i legitimitat. Perquè un procés participatiu funcioni bé cal que els diferents actors implicats n'assumeixin la realització i el resultat.

Una dimensió fonamental en el desenvolupament del procés és el grau d'acord polític, social i administratiu.

Un procés participatiu ha de comptar amb mitjans suficients en termes de recursos humans, recursos econòmics i temps.

L'organització del procés ha de garantir l'accés a una informació completa, la deliberació dels participants i l'expressió lliure de la seva decisió.

dimensió fonamental en el desenvolupament del procés és, per tant, el grau d'acord polític, social i administratiu (Font i Blanco, 2003). Si no existeix acord polític i social, el procés pot ser percebut com un instrument manipulador o electoralista en mans de l'autoritat política, la qual cosa previsiblement dificultarà una implicació extensa i representativa dels ciutadans i reduirà la legitimitat del resultat. Si no s'aconsegueix la col·laboració amb els tècnics de l'Administració, el procés participatiu es pot plantejar amb una perspectiva molt limitada, o pot despertar recels que a la llarga dificultaran la realització efectiva de la decisió presa pels participants.

En segon lloc, un procés participatiu ha de comptar amb mitjans suficients en termes de recursos humans, recursos econòmics i temps, que permetin que es desenvolupi en les condicions òptimes.

Finalment, l'organització del procés ha de garantir l'accés a una informació completa, la deliberació dels participants i l'expressió lliure de la seva decisió. Existeix acord en relació amb la importància d'una informació com més completa i objectiva millor, malgrat que la valoració del grau de compliment d'aquest criteri és complexa. En canvi, la deliberació és un procés més clarament observable però no és un element comú a totes les formes de participació. Amb tot, molts autors subratllen la importància dels processos de comunicació i deliberació en els quals tots els ciutadans puguin participar en les discussions, on sigui possible la comprensió mútua, s'acordin mecanismes de resolució de possibles conflictes i s'assoleixin acords basats en la informació i el debat (Webler i Tuler, 2000).

Aspiració

El procés ha de comptar amb el *suport polític, social i administratiu*, i amb els *mitjans suficients* (humans, econòmics, de temps) per garantir la *informació, la deliberació i l'expressió lliure* dels participants.

Dimensions

– *Implicació dels actors rellevants*. Grau d'acord i implicació en el procés participatiu dels actors polítics, socials i de l'Administració.

– *Recursos*. Mitjans econòmics, humans i de temps disponibles per al desenvolupament del procés.

– *Organització del procés*. Característiques del procés en si i condicions en què es desenvolupa la informació i la deliberació.

Quart àmbit: Quines són les conseqüències del procés?

Al marge del debat sobre si la participació té com a resultat decisions més eficients i legítimes, per tal que un procés participatiu tingui un significat polític real és necessari que tingui conseqüències observables. Aquesta és la idea que fa que molts autors diferenciïn, com s'indicava en el segon àmbit, entre participació autèntica i altres mecanismes que, malgrat que utilitzin aquesta etiqueta, no són realment processos participatius.

Es poden diferenciar dos àmbits sobre els quals un procés participatiu pot tenir efectes. En primer lloc el procés pot implicar un major o menor grau

Per tal que un procés participatiu tingui un significat polític real és necessari que tingui conseqüències observables.

Mitjançant un procés participatiu de qualitat els ciutadans no només “participen” sinó que adquireixen “control” sobre les decisions.

Els processos participatius poden incidir també en els valors i les actituds democràtiques de ciutadans, polítics i tècnics.

d'influència real dels participants sobre la decisió o decisions públiques. Un procés en què aquesta influència sigui poc significativa no constitueix l'ideal de qualitat en la participació. És a dir, mitjançant un procés participatiu de qualitat els ciutadans no només “participen” sinó que adquireixen “control” sobre les decisions (Burns *et al.*, 1994), independentment del fet que formalment la decisió correspongui a un òrgan representatiu.

En segon lloc, un efecte no menys important dels processos participatius és que poden incidir també en els valors i les actituds democràtiques de ciutadans, polítics i tècnics. S'aconsegueix major implicació política? Aconsegueix que la participació ciutadana tingui un lloc més central en el sistema polític? En general les actituds són difícilment observables si no és a través d'indicadors d'avaluació. A més, en aquest cas, s'hi afegeix la dificultat que no només s'han d'observar les actituds dels participants sinó també s'ha d'establir que, en alguna mesura, aquestes són producte del procés participatiu.

Aspiració

La participació ha de significar una *influència real dels ciutadans sobre les decisions públiques*.

La participació ha d'afavorir una *cultura política participativa* en ciutadans, polítics i tècnics.

Dimensions

– *Conseqüències sobre la decisió pública*. Capacitat d'influència que adquireixen els ciutadans sobre les decisions a través de la participació.

– *Conseqüències sobre actituds.* Influència de la participació sobre els valors i les actituds democràtiques de ciutadans, polítics i tècnics.

2. AVALUACIÓ PER INDICADORS

L'avaluació és un procés mitjançant el qual s'obtenen i s'analitzen evidències objectives sobre un procés, una institució, un servei o una política. L'avaluació pot tenir objectius diferents: conèixer els aspectes positius i negatius de l'objecte avaluat, fer una diagnosi, proposar millores, orientar decisions, entre altres.

Un dels elements positius més importants que es desprenen dels processos d'avaluació és la creació d'un clima d'autocrítica i de millora contínua, estretament relacionat amb el concepte de qualitat, tal i com s'utilitza en el context empresarial, i amb el d'*accountability* o responsabilitat, que s'utilitza en l'àmbit públic.

Qualsevol procés d'avaluació comporta tres etapes ben diferenciades:

Qualsevol procés d'avaluació comporta tres etapes ben diferenciades: planificació, recollida d'informació i anàlisi de la informació.

- **Planificació.** Etapa en la qual es defineix el tipus d'avaluació que es vol dur a terme, es defineixen els aspectes que s'avaluaran i els criteris d'avaluació i es determinen les fonts d'informació que s'utilitzaran.

- **Recollida d'informació.** En aquesta etapa es recull de manera sistemàtica la informació a partir de la qual s'elaborarà l'avaluació.

- **Anàlisi de la informació.** Fase final en la qual es contrasta la informació recollida amb els criteris de valoració que s'han establert prèviament.

En el moment d'iniciar un procés d'avaluació és important definir amb precisió el tipus d'avaluació

que es vol dur a terme. Aquesta elecció estarà en funció de dues qüestions fonamentals: *a)* qui portarà a terme el procés d'avaluació i *b)* quin tipus de metodologia s'utilitzarà.

Taula 2. Instruments d'avaluació possibles: avantatges i inconvenients

	Requisits	Avantatges	Inconvenients
Avaluació interna	Criteris avaluadors interns	Finalitat educativa Cerca comprometre els agents implicats	Susceptible d'un judici subjectiu
Avaluació externa	Criteris avaluadors externs	Transparència	Reticència Definició d'avaluadors
Avaluació per indicadors	Criteris molt concrets	Transparència i concreció Incentius per a la millora	Dificultat per concretar els criteris Aplicació

L'*avaluació interna o autoavaluació* té com a principal objectiu aprendre dels punts forts, dels punts febles i de les possibilitats de millora. La porten a terme els agents implicats en l'experiència participativa o en la unitat avaluada i pretén implicar aquests agents en un procés de millora contínua.

L'*avaluació externa o auditoria* té com a principal objectiu augmentar la transparència dels processos que s'avaluen. Exigeix la participació d'avaluadors externs, qualificats i reconeguts. A vegades pot generar recel en la unitat avaluada perquè l'avaluació és percebuda com un control exterior i no com un exercici de transparència. És per aquest motiu que aquest procés es recomana quan ja hi ha una certa "cultura d'avaluació".

L'objectiu dels indicadors és definir criteris d'avaluació relativament objectius i iguals per a tothom, susceptibles de ser aplicats en contextos diferents.

Per ser útils, els indicadors han de ser: rellevants, vàlids, mesurables i factibles, sensibles, comprensibles i estar contrastats.

Els continguts de l'avaluació interna i externa constitueixen descripcions qualitatives però sistemàtiques dels processos participatius avaluats. En altres casos s'opta per una avaluació que segueixi criteris estandarditzats mitjançant l'ús d'indicadors.

L'objectiu dels indicadors és definir criteris d'avaluació relativament objectius i iguals per a tothom, susceptibles de ser aplicats en contextos diferents. Per ser útils, cal que els indicadors reuneixin les característiques següents:

- *Ser rellevants*: s'han de referir a qüestions importants. En el nostre cas serà determinant definir amb claredat quines són les dimensions fonamentals de la qualitat en els processos participatius.
- *Ser vàlids*: han de reflectir allò que es pretén. És important estudiar en quina mesura l'indicador fa referència a la dimensió que es vol mesurar i no a una altra cosa.
- *Ser mesurables i factibles*: han de ser observables a partir de la realitat i de les dades disponibles. Per això és important reflexionar sobre el procés d'obtenció d'informació que s'haurà de dur a terme.
- *Ser sensibles*: han de reflectir diferències i variacions reals. És important establir criteris clars que defineixin sense ambigüitat les diferències entre categories i nivells.
- *Ser comprensibles i comunicables*: han de ser clars per a tothom. És important que la definició de l'indicador sigui com més detallada millor i que tingui una interpretació clara.
- *Estar contrastats*: preferentment han d'haver demostrat la seva utilitat en altres ocasions, la qual cosa no serà possible atès que no es coneixen altres casos d'indicadors sobre qualitat en la participació.

En altres àmbits en els quals l'ús d'indicadors està molt estès, aquest ús ha estat sovint criticat pel fet de distorsionar la realitat, perquè els indicadors centren l'atenció en aspectes fàcilment mesurables o quantificables i n'obliden altres de naturalesa més qualitativa. També perquè capten una atenció excessiva i dificulten la innovació.

No obstant això, com a mecanisme complementari i no exclusiu d'avaluació, els indicadors aporten dos avantatges significatius. En primer lloc permeten obtenir una fotografia simplificada però sistemàtica i comparable de la realitat, la qual cosa permet sistematitzar i comunicar informació, identificar problemes, comparar situacions o identificar bones pràctiques. En segon lloc, i més important, la definició d'indicadors obliga a escollir amb la major precisió possible els diferents aspectes que es volen avaluar i els criteris a partir dels quals s'establirà aquesta avaluació.

Tot i que en la definició d'indicadors s'hi pot incloure l'especificació d'estàndards mínims (a partir de criteris com l'evolució en el temps, els estàndards ideals, els mínims imprescindibles o les bones pràctiques), no és imprescindible fer-ho per utilitzar-los com a eines d'avaluació.

Com a mecanisme complementari i no exclusiu d'avaluació, els indicadors permeten obtenir una fotografia simplificada però sistemàtica i comparable de la realitat, i obliguen a escollir amb la major precisió possible els diferents aspectes que es volen avaluar i els criteris de l'avaluació.

Metodologia utilitzada en l'elaboració d'una bateria d'indicadors de qualitat en la participació

Els criteris d'avaluació de la qualitat en la participació no són aspectes sobre els quals hi hagi unanimitat. Ans al contrari, aquests criteris són difícils de trobar i de definir de manera objectiva, atès que entren de ple en debats teòrics i normatius

Tots els estudis sobre indicadors subratllen la importància que té el fet que tots els actors implicats en el seu ús posterior participin en el procés de definició inicial, per garantir-ne la utilitat i l'aplicabilitat.

fonamentals. Es per això que el mateix procés de definició d'indicadors serà bàsic a l'hora d'esclarir i definir criteris.

Tots els estudis sobre indicadors subratllen la importància que té el fet que tots els actors implicats en el seu ús posterior participin en el procés de definició inicial, per garantir-ne la utilitat i l'aplicabilitat. Cal, per tant, diferenciar etapes en el procés de definició dels indicadors, etapes en les quals poden participar diferents actors.

1. Definició d'àmbits i esborrany d'indicadors

En la definició d'aquests àmbits es pretén recollir el resultat de les diferents reflexions individuals i col·lectives sobre el significat de la participació i sobre els problemes als quals s'enfronta en la seva aplicació i el seu desenvolupament pràctic en l'àmbit municipal. A partir de les reflexions anteriors es concreta un esborrany d'àmbits, aspiracions normatives (criteris) i d'indicadors.

2. Discussió de l'esborrany

L'esborrany d'àmbits i indicadors es presenta a discussió oberta amb la participació dels diferents actors implicats: responsables polítics, tècnics de participació, entitats, acadèmics. Aquestes sessions de discussió serveixen per detectar possibles mancances, per corregir formulacions confuses i per identificar altres problemes relatius a la rellevància, la validesa i la comprensió dels indicadors.

En aquest cas la discussió de diferents esborranys es va dur a terme en el marc de diverses reunions de la comissió de seguiment celebrades al llarg de l'any

2004.² L'esborrany que en va resultar es va discutir també en les Jornades sobre Participació Ciutadana celebrades a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) el maig del 2004 (en les quals van participar més de tres-centes persones relacionades amb l'àmbit de la participació), en el Postgrau de Participació de la UAB el juny del 2004 i en el Seminari de Participació de la Fundació Jaume Bofill celebrat l'octubre del 2004.

3. Elaboració d'estudis pilot i recollida de dades per al pretest

L'esborrany d'indicadors, amb les modificacions necessàries introduïdes en les diferents revisions, ha estat sotmès a prova mitjançant estudis pilot de recollida de dades duts a terme en quatre experiències participatives per a un pretest.

Aquestes proves serveixen per analitzar i, si s'escau, corregir problemes en l'aplicabilitat i la sensibilitat dels indicadors. En el nostre cas es van detectar alguns problemes en la disponibilitat de la informació, que en casos futurs es poden resoldre amb una mínima previsió i mitjançant la realització d'algunes enquestes breus als participants.

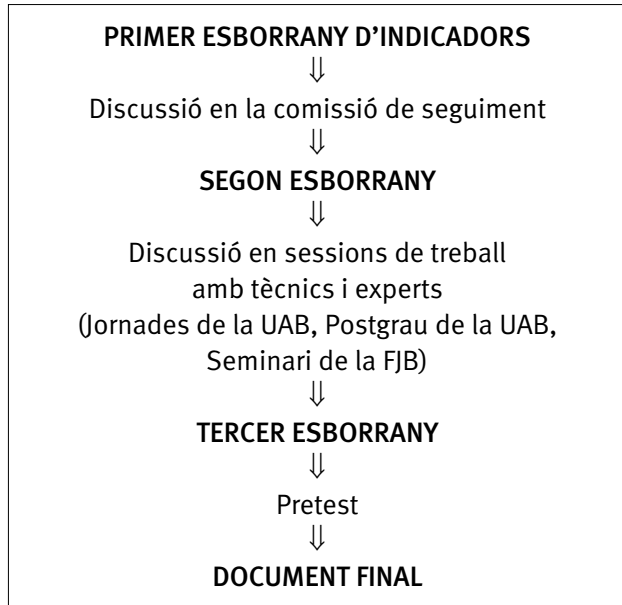
4. Discussió dels resultats del pretest i redacció de la versió final del sistema d'indicadors

La versió definitiva del sistema d'indicadors incorpora les modificacions derivades de les diferents sessions de treball.

2. En la comissió de seguiment van participar regularment experts, tècnics i polítics als quals agraïm la seva valuosa contribució.

En el procés de definició dels indicadors hi ha 4 etapes obertes a la participació: 1) definició d'àmbits i esborrany d'indicadors; 2) discussió de l'esborrany; 3) elaboració d'estudis pilot i recollida de dades per al pretest, i 4) discussió de resultats i redacció final.

**Figura 2. Procés metodològic seguit
en la definició d'indicadors**

SEGONA PART

3. PROPOSTA D'INDICADORS PER MESURAR LA QUALITAT DELS PROCESSOS PARTICIPATIUS

PRIMER ÀMBIT: QUI PARTICIPA?

Indicador 1.1

Percentatge de participants sobre la població de referència

Definició de l'indicador

Nombre de ciutadans i ciutadanes participants sobre el total de la població de referència, expressat en termes de percentatge.

Indicador 1.1:

Percentatge de participants sobre la població de referència.

Reflecteix la dimensió d'extensió en el primer àmbit de la qualitat de la participació.

$$\text{Indicador 1.1} = (\text{nombre de participants} * 100) / \text{població de referència}$$

Aquest indicador reflecteix la dimensió d'extensió en el primer àmbit de la qualitat de la participació.

Definició de termes

– Nombre de participants

Nombre de persones que han estat presents com a mínim en un dels espais o moments participatius recollits en un determinat procés, que hagin pres aquesta decisió de forma lliure i autònoma, amb independència si va ser una decisió personal o va ser seleccionada per atzar, amb independència de si es va rebre o no un incentiu econòmic o d'algun altre tipus, i al marge de si la persona va intervenir activament o es va limitar a assistir-hi.

No s'inclouen, per tant, totes aquelles persones que van ser informades (o van rebre informació) però que no van interactuar en cap moment ni en cap part del procés, com tampoc aquelles que haurien pogut col·laborar en l'organització o difusió del procés, o que van mostrar el seu suport però sense prendre part en el desenvolupament.

Aquesta definició inclouria, per posar alguns exemples, des de la participació en un fòrum per internet o una votació electrònica fins a la presència en una assemblea, i també tindria en compte les persones seleccionades per formar part d'un jurat ciutadà o aquelles que *motu proprio* decideixen participar en un taller.

– *Població de referència*

Conjunt de persones que són convidades a participar en el procés participatiu o població sobre la base de la qual se seleccionen els participants pel procediment que s'estableixi en cada cas.

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim*: 0, en el cas que ningú hi participi.

– *Valor màxim*: 100, en el cas que hi participi tota la població de referència.

– *Valor ideal*: tot i que és altament improbable, l'indicador mostraria un valor millor quan més s'aproximi al valor màxim (100%).

Exemple

Un procés participatiu ha tingut 200 participants, veïns d'un municipi de 20.000 habitants majors de 16 anys (població de referència). El valor d'aquest indicador seria:

Indicador 1.1 = (nombre de participants * 100) / població de referència

Exemple Indicador 1.1 = (200 * 100) / 20.000 = 1%

Comentaris

Els processos participatius acostumen a dotar-se de diferents mecanismes per participar, sia paral·lelament (es reparteix un qüestionari entre la ciutadania alhora que s'organitzen assemblees de barri, per exemple), sia en moments diferents (es comença amb assemblees de barri i després s'organitzen assemblees de districte, per exemple).

És per això que, quan sigui possible, cal prendre mesures per evitar una doble comptabilitat dels participants, la qual cosa generaria una suma final errònia.

Indicador 1.2

Percentatge de dones entre els participants

Definició de l'indicador

Nombre de dones participants sobre el nombre total de participants, expressat en termes de percentatge.

$$\text{Indicador 1.2} = (\text{nombre de dones participants} * 100) / \text{nombre total de participants}$$

L'indicador reflecteix en quina mesura el conjunt de participants és una mostra representativa del conjunt de la població de referència en termes de la seva composició per gènere. Aquest indicador té un clar

Indicador 1.2: Percentatge de dones entre els participants. Reflecteix en quina mesura el conjunt de participants és una mostra representativa del conjunt de la població de referència en termes de la seva composició per gènere.

paràmetre de referència que sempre es coneix en termes aproximats (les dones constitueixen el 50% de la població). A més, la rellevància d'aquest indicador rau en el fet que a través del gènere es reflecteixen molts altres criteris de desigualtat (educació, recursos econòmics, interès per la política, etc.).

Definició de termes

– *Nombre de dones participants*

Persones de sexe femení que han estat presents com a mínim en un dels espais o moments participatius recollits per un determinat procés, havent pres aquesta decisió de forma lliure i autònoma (vegeu la definició de l'indicador 1.1).

– *Nombre total de participants*

Nombre de persones que han pres part en el procés participatiu (vegeu la definició de l'indicador 1.1).

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim*: 0, en el cas que no hi participi cap dona.

– *Valor màxim*: 100, en el cas que totes les persones participants siguin dones.

– *Valor ideal*: percentatge de dones existent en la població de referència (vegeu l'indicador 1.1), segons el padró o cens de la població. És d'esperar que el percentatge de dones sigui aproximadament el 50% del total de la població.

Exemple

En un procés participatiu que ha tingut 300 participants, 70 dels quals eren dones, el valor d'aquest indicador seria:

Indicador 1.2 = (nombre de dones participants * 100) / nombre total de participants

Exemple Indicador 1.2 = (70 * 100) / 300 = 23%

Comentari

Lògicament a l'hora d'interpretar aquest indicador cal tenir en compte quina és la població de referència, ja que pot estar constituïda exclusivament per dones.

Indicador 1.3 **Percentatge de persones de nacionalitat estrangera entre els participants**

Definició de l'indicador

Nombre de persones de nacionalitat estrangera participants sobre el nombre total de participants, expressat en termes de percentatge.

$$\text{Indicador 1.3} = (\text{nombre de participants de nacionalitat estrangera} * 100) / \text{nombre total de participants}$$

L'indicador reflecteix en quina mesura la població estrangera està representada entre els participants. Aquest indicador té com a paràmetre de referència el percentatge de població estrangera de la població de referència.

Indicador 1.3:
Percentatge de persones de nacionalitat estrangera entre els participants.

Definició de termes

– *Nombre de persones estrangeres participants*

Persones de nacionalitat estrangera que han estat presents com a mínim en un dels espais o moments participatius recollits en un determinat procés, havent pres aquesta decisió de forma lliure i autònoma (vegeu la definició de l'indicador 1.1).

– *Nombre total de participants*

Nombre de persones que han pres part en el procés participatiu (vegeu la definició de l'indicador 1.1).

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim*: 0, en el cas que no hi participi cap persona de nacionalitat estrangera.

– *Valor màxim*: 100, en el cas que totes les persones participants siguin de nacionalitat estrangera.

– *Valor ideal*: percentatge de persones de nacionalitat estrangera existent en la població de referència segons el padró o cens de població (vegeu l'indicador 1.1).

Exemple

En un procés participatiu que ha tingut 300 participants, 30 dels quals eren de nacionalitat estrangera, el valor d'aquest indicador seria:

Indicador 1.3 = (nombre d'estrangers participants * 100) / nombre total de participants

Exemple Indicador 1.3 = (30 * 100) / 300 = 10%

Indicador 1.4

Percentatge de participants amb estudis universitaris finalitzats

Indicador 1.4:
Percentatge de participants amb estudis universitaris finalitzats.

Definició de l'indicador

Nombre de participants amb estudis universitaris sobre el nombre total de participants, expressat en termes de percentatge.

$$\text{Indicador 1.4} = (\text{nombre de participants amb estudis universitaris} * 100) / \text{nombre total de participants}$$

Aquest indicador reflecteix en quina mesura el conjunt de participants és una mostra representativa del conjunt de la població de referència, pel que fa a la seva composició per nivell d'estudis. Generalment entre els participants en processos participatius es detecta una sobrerrepresentació dels ciutadans amb major nivell d'estudis, la qual cosa indica alhora una subrepresentació dels que tenen un nivell menor d'estudis.

Definició de termes

– *Nombre de participants amb estudis universitaris finalitzats*

Persones participants (vegeu l'indicador 1.1) amb formació universitària completa (diplomats, llicenciats, enginyers, arquitectes, etc.).

– *Nombre total de participants*

Nombre de persones que han participat en el procés (vegeu l'indicador 1.1).

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim*: 0, en el cas que no hi participi cap persona amb estudis universitaris (és a dir, que tots els participants tinguin un nivell d'estudis inferior a l'universitari).

– *Valor màxim*: 100, en el cas que totes les persones participants tinguin estudis universitaris complets.

– *Valor ideal*: percentatge de persones amb estudis universitaris igual al que es dona en la població de referència (vegeu l'indicador 1.1), segons el padró o cens de població. Un nivell superior a aquest percentatge es considera una sobrerepresentació de les persones amb nivells d'estudis majors i, per tant, un indicador de biaix socioeconòmic en la població participant.

Exemple

En un procés participatiu que ha tingut 300 participants, 20 dels quals tenien estudis universitaris, el valor d'aquest indicador seria:

Indicador 1.4 = (nombre de participants amb estudis universitaris * 100) / nombre total de participants

Exemple Indicador 1.4 = $(30 * 100) / 300 = 10\%$

Indicador 1.5 **Percentatge de participants menors de 30 anys**

Indicador 1.5:
Percentatge de
participants me-
nors de 30 anys.

Definició de l'indicador

Nombre de participants menors de 30 anys sobre el nombre total de participants, expressat en termes de percentatge.

$$\text{Indicador 1.5} = (\text{nombre de participants menors de 30 anys} * 100) / \text{nombre total de participants}$$

L'indicador reflecteix en quina mesura el conjunt de participants és una mostra representativa del conjunt de la població de referència pel que fa a la seva composició per trams d'edat. Generalment entre els participants en processos participatius es detecta una subrepresentació dels ciutadans més joves.

Definició de termes

– *Nombre de participants menors de 30 anys*

Nombre de persones participants (vegeu l'indicador 1.1) amb menys de 30 anys en el moment d'iniciar-se el procés participatiu.

– *Nombre total de participants*

Nombre de persones que han pres part en el procés participatiu (vegeu l'indicador 1.1).

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim:* 0, en el cas que no hi participi cap persona de menys de 30 anys.

– *Valor màxim:* 100, en el cas que tots els participants tinguin menys de 30 anys.

– *Valor ideal*: percentatge de persones amb menys de 30 anys en la població de referència, segons el padró o cens de població. Un nivell inferior a aquest percentatge es considera una subrepresentació de les persones més joves i, per tant, un indicador de baix socioeconòmic en la població participant.

Exemple

Un procés participatiu ha tingut 300 participants, 90 dels quals tenien menys de 30 anys. El valor d'aquest indicador seria:

Indicador 1.5 = (nombre de participants menors de 30 anys * 100) / nombre total de participants

Exemple Indicador 1.5 = (90 * 100) / 300 = 30%

Comentari

Com en el cas de l'indicador 1.2, a l'hora d'interpretar-lo cal tenir en compte quina és la població de referència del procés, atès que aquesta pot estar constituïda exclusivament per joves.

Indicador 1.6:
Percentatge d'associacions participants sobre el total d'associacions en la població de referència.

Indicador 1.6
Percentatge d'associacions participants sobre el total d'associacions en la població de referència

Definició de l'indicador

Nombre d'associacions participants sobre el nombre total d'associacions registrades en la població de referència, expressat en termes de percentatge.

$$\text{Indicador 1.6} = \frac{\text{nombre d'associacions participants} * 100}{\text{nombre d'associacions en la població de referència}}$$

Definició de termes

– *Associació*

Agrupació de persones que voluntàriament i sense ànim de lucre persegueixen finalitats de tipus general amb una organització pròpia (encara que no necessàriament formalitzada), autònoma i amb capacitat de decisió sobirana (Pindado Sánchez, 1999). S'hi inclourien associacions de veïns i de consumidors, esportives, juvenils, culturals, d'educació i temps lliure, de suport social, de solidaritat i cooperació, ecologistes, de comerciants, etc.

– *Nombre d'associacions participants*

Nombre d'associacions que han estat presents, com a mínim, en un dels espais o moments participatius inclosos en un determinat procés sempre que els òrgans corresponents de l'associació hagin pres aquesta decisió de forma lliure i autònoma, independentment de si ho van fer per iniciativa pròpia o mitjançant un procés de selecció, si ho van fer amb o sense incentiu econòmic o d'un altre tipus, i de si hi van intervenir activament o es van limitar a assistir-hi.

No s'hi inclourien, per tant, aquelles associacions que han estat informades (o que han rebut informació) però que no han interactuat en cap moment i en cap part del procés, o que han mostrat el seu suport però sense participar en el desenvolupament del procés.

– *Nombre d'associacions registrades en la població de referència:*

Nombre d'associacions inscrites en el registre o registre d'associacions d'aquella població de referència.

Definició de valor mínim, màxim i ideal

- *Valor mínim*: 0, en el cas que no hi hagi participat cap associació de les registrades.
- *Valor màxim*: 100, en el cas que hi participin totes les associacions registrades.
- *Valor ideal*: l'indicador mostraria un valor millor quan més s'aproximi al 100%, la qual cosa significaria que hi han participat totes les associacions registrades. No obstant això, atès que en els registres d'associacions no se solen depurar les associacions que ja no estan operatives, no és previsible que es pugui assolir aquest valor ideal en la realitat.

Exemple

En una població donada consta l'existència d'un total de 200 associacions en el registre d'associacions, de les quals 40 han participat en el procés. El valor de l'indicador 1.6 seria:

Indicador 1.6 = (nombre d'associacions participants * 100) / nombre total d'associacions en la població de referència

Exemple Indicador 1.6 = (40 * 100) / 200 = 20%

Comentari

Lògicament, en la interpretació d'aquest indicador cal tenir en compte si el procés participatiu és de base ciutadana o de base associativa.

SEGON ÀMBIT: SOBRE QUÈ ES PARTICIPA?

Indicador 2.1

Percentatge del pressupost afectat pel resultat del procés participatiu sobre el pressupost de l'àmbit de referència

Definició de l'indicador

Proporció del pressupost de l'àmbit de referència (per exemple, un municipi) l'execució del qual es veu afectada pel resultat del procés participatiu, expressat en termes de percentatge.

Indicador 2.1:
Percentatge del pressupost afectat pel resultat del procés participatiu sobre el pressupost de l'àmbit de referència.

$$\text{Indicador 2.1} = (\text{pressupost afectat pel resultat del procés} * 100 / \text{pressupost de l'àmbit de referència})$$

Aquest indicador reflecteix la rellevància de la qüestió sobre la qual es participa des del punt de vista econòmic. Té la limitació que part de la rellevància simbòlica no queda ben reflectida en aquest indicador. És poc útil per a processos estratègics que, malgrat que no afectin directament un pressupost concret, tenen conseqüències molt importants.

Definició de termes

– *Pressupost afectat pel resultat del procés*

És el pressupost l'execució del qual es veurà afectada directament o indirecta pels acords o les decisions adoptades a través del mecanisme participatiu. (No es tracta del pressupost del procés.)

– *Pressupost de l'àmbit de referència*

És el pressupost anual del municipi o la institució

de la població de referència, tal com queda recollit i publicat en els documents oficials de cada institució o municipi.

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim*: 0, quan el procés no tingui cap implicació pressupostària.

– *Valor màxim*: 100, quan es vegi afectada la totalitat del pressupost de l'àmbit de referència. No és previsible que aquest indicador assoleixi en la realitat el valor màxim, per la qual cosa el valor real de l'indicador serà inferior.

– *Valor ideal*: un major pes pressupostari implica una major rellevància de la qüestió a l'entorn de la qual es planteja el procés participatiu, per la qual cosa el valor ideal s'aproxima al valor màxim.

Exemple

Mitjançant un consell ciutadà es vol definir la remodelació d'una plaça. El pressupost previst per a la remodelació és de 700.000 euros. El pressupost anual del municipi són 100 milions d'euros. Per tant el valor de l'indicador 2.1 serà:

Indicador 2.1 = (pressupost afectat pel resultat del procés * 100 / pressupost de l'àmbit de referència

Exemple Indicador 2.1 = (700.000 * 100) /
100.000.000 = 0,7%

Comentari

Aquest indicador no és aplicable a processos participatius amb objectius estratègics.

Indicador 2.2**Valoració subjectiva dels participants respecte a la rellevància de la qüestió sobre la qual es participa****Definició de l'indicador**

Proporció de ciutadans participants que consideren que la qüestió sobre la qual s'ha centrat el procés participatiu és molt important o bastant important, expressat en termes de percentatge.

Indicador 2.2 = (nombre de participants que consideren que la qüestió és molt o bastant important * 100) / nombre total de participants

Indicador 2.2:
Valoració subjectiva dels participants respecte a la rellevància de la qüestió sobre la qual es participa.

Definició de termes

– *Nombre de participants que consideren que la qüestió és molt o bastant important*

Nombre de ciutadans que han participat en el procés participatiu (vegeu indicador 1.1) que expressen a través d'una enquesta anònima o d'un altre instrument similar d'avaluació que la qüestió sobre la qual tracta el procés és molt important o bastant important (respecte als que consideren que és poc o gens important).

– *Nombre de participants*

Nombre de participants en el procés segons els requisits expressats en l'indicador 1.1 i que han respost a l'enquesta d'avaluació.

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim:* 0, en el cas que cap participant enquestat consideri que la qüestió sobre la qual s'ha participat és molt o bastant important.

- *Valor màxim*: 100, en el cas que tots els participants enquestats la considerin molt o bastant important.
- *Valor ideal*: com més participants considerin que la qüestió és rellevant, millor, per la qual cosa el valor ideal se situa en el màxim (100).

Exemple

En un procés han participat 100 persones, de les quals s'ha obtingut la valoració següent sobre la rellevància de la qüestió tractada en el procés participatiu:

Molt important	15
Bastant important	25
Poc important	40
Gens important	20
Total d'enquestats	100

El valor de l'indicador 2.2 serà el següent:

Indicador 2.2 = (nombre de participants que consideren la qüestió molt o bastant important * 100) / nombre total de participants

Indicador 2.2 = (40 * 100) / 100 = 40%

Comentaris

Per calcular aquest indicador és imprescindible demanar als participants que facin la seva valoració de la rellevància de la qüestió en què se centra el procés participatiu. Quan es plantegi aquesta pregunta és important tenir en compte dues qüestions:

– La pregunta s'ha de formular amb un plantejament relatiu i contextualitzat, és a dir, fent referència a la situació general de l'àmbit de referència, de manera que l'avaluació de la importància de la qüestió es faci amb relació a altres possibles problemes.

– Les categories de resposta s'han de plantejar sense categoria central, és a dir, han de ser un nombre parell. Exemple: Tenint en compte la situació general del nostre municipi/comarca/comunitat..., vostè considera que la qüestió sobre la qual hem estat treballant en aquest procés ha estat:

- Molt important
- Bastant important
- Poc important
- Gens important

D'altra banda cal tenir present el nombre de persones que no contesten a la pregunta per diferents raons. Per això és interessant interpretar l'indicador tenint també en compte el percentatge de participants que han respost l'enquesta d'avaluació.

Indicador 2.3 **Presència en el procés d'informació, deliberació i decisió**

Definició de l'indicador

Aquest indicador diferencia els objectius que pot voler assolir el procés participatiu: produir informació per als ciutadans, produir deliberació o debat entre els ciutadans o bé produir una decisió dels ciutadans.

Indicador 2.3: **Presència en el procés d'informació, deliberació i decisió.**

Indicador 2.3 = posició del procés en l'escala següent:

Només informació	1
Només deliberació	2
Només decisió	3
Informació i deliberació	4
Informació i decisió	5
Deliberació i decisió	6
Informació, deliberació i decisió	7

Definició de termes

– *Informació*

Transmissió de dades i anàlisis d'experts, polítics i/o tècnics als ciutadans. Aquests poden transmetre els seus dubtes i qüestions sobre la informació que se'ls ha transmès. La informació es pot transmetre mitjançant diversos canals: presentacions personals, informes escrits, pàgines web, etc.

– *Deliberació*

Diàleg i intercanvi d'opinions i punts de vista entre els participants del procés. S'ha de produir en un espai físic i/o temporal diferent del de la informació i la decisió. Per tant, no s'inclouen en la deliberació aquells espais dedicats a la informació i formació dels participants, així com l'exercici estricte del vot o expressió de preferències.

– *Decisió*

Pronunciament dels ciutadans participants en què expressen la seva voluntat, amb independència que aquest sigui jurídicament vinculant o no. Aquesta decisió s'ha de recollir en algun informe o acta o s'ha de manifestar mitjançant votació, enquesta, etc.

Definició de valor mínim, màxim i ideal

- *Valor mínim*: 1, en el cas que el procés es limiti a transmetre informació.
- *Valor màxim*: 7, en el cas que el procés inclogui informació, deliberació i decisió.
- *Valor ideal*: es considera millor un procés que contempla els tres objectius que un altre que es limiti a un de sol, per la qual cosa el valor ideal és el màxim (7).

Exemples

- Campanyes informatives: es limiten a proporcionar informació (indicador 2.3 = 1).
- Referèndum: acostuma a tenir un component informatiu malgrat que el pes major es troba en la capacitat de decisió (indicador 2.3 = 5).
- Pressupost participatiu: incorpora els tres elements: informació (explicació de què és un pressupost, necessitats del territori, límits econòmics, etc.), deliberació (discussions al voltant de la definició de prioritats), i decisió (les prioritats aprovades són, en principi, assumides per la institució pública) (indicador 2.3 = 7).

Indicador 2.4

Capacitat efectiva dels participants d'influir en els continguts del procés participatiu

Definició de l'indicador

Aquest indicador reflecteix la possibilitat (existent o absent) que un procés pugui, per iniciativa dels mateixos participants, obrir-se a nous temes o definir nous mecanismes participatius d'aplicació en el futur.

Indicador 2.4:
Capacitat efectiva dels participants d'influir en els continguts del procés participatiu.

Indicador 2.4 = posició del procés en una d'aquestes dues categories:

- Sí: durant el procés s'han inclòs nous temes i/o s'han introduït nous mecanismes participatius.
- No: el procés s'ha limitat a un únic tema preestablert i no ha estat possible posar noves qüestions ni nous mecanismes sobre la taula.

La rellevància d'aquest indicador resideix en el fet que reflecteix el grau d'autonomia dels participants en el procés participatiu.

Definició de termes

– La *capacitat d'influir* en el procés pot correspondre a tots els participants o a algun tipus d'òrgan (com una comissió de seguiment) escollit pels participants. Aquesta capacitat es posa de manifest per una modificació efectiva i real (i no només potencial) en relació amb algun dels aspectes següents:

– Es consideren *nous temes* aquelles qüestions substantives que no figuren en el plantejament inicial del procés participatiu i que n'acaben formant part.

– Es consideren *nous mecanismes participatius* aquells que abans del procés participatiu no estaven previstos i que sorgeixen arran de la realització del procés.

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim*: no existeix aquesta capacitat d'influència dels participants sobre el desenvolupament del procés.

– *Valor màxim*: sí que existeix aquesta capacitat d'influència.

– *Valor ideal*: es considera que la capacitat dels participants per influir en el procés participatiu és

major si aquest és obert; per tant el valor ideal coincideix amb el valor màxim ($s\hat{1}$).

Exemple

En un procés participatiu amb diverses etapes, la primera (enquesta) pot definir els temes a tractar en les següents (tallers).

TERCER ÀMBIT: COM ES PARTICIPA?

Indicador 3.1

Existència de rebuig explícit d'un o més partits polítics rellevants en l'àmbit de referència vers el procés participatiu

Definició de l'indicador

Aquest indicador reflecteix l'existència (o absència) de consens polític sobre la realització de l'experiència participativa.

Indicador 3.1:

Existència de rebuig explícit d'un o més partits polítics rellevants en l'àmbit de referència vers el procés participatiu.

Indicador 3.1 = posició del procés en una d'aquestes dues categories:

- Sí: existeixen un o més partits polítics rellevants que rebutgen de forma explícita el procés participatiu.
- No: cap partit no rebutja de forma explícita el procés participatiu.

L'acord polític no és necessàriament desitjable per si mateix, sinó que reflecteix unes circumstàncies en les quals el procés es pot desenvolupar en condicions millors i hi ha un clima més favorable per a la continuïtat i el seguiment del procés. Com ja

s'ha mencionat en parlar de les aspiracions normatives, si no existeix acord polític i social, el procés pot ser percebut com una eina manipuladora o electoralista en mans de l'autoritat política, la qual cosa previsiblement dificultarà una implicació extensa i representativa dels ciutadans i reduirà la legitimitat del resultat.

Definició de termes

– *Partits polítics rellevants en l'àmbit de referència*

Partits polítics amb presència en les institucions de l'àmbit de referència en el moment de l'inici de l'experiència participativa. Una possible operacionització de l'adjectiu *rellevant* es pot situar pels volts d'un 10% dels vots.

– *Rebuig explícit del procés*

El rebuig dels partits ha de ser explícit i públic sia de forma oral (declaració, conferència de premsa...) o escrita (comunicat, resolució, etc.) durant la seva realització.

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim*: inexistència de rebuig de cap partit polític rellevant.

– *Valor màxim*: existència de rebuig explícit d'un o més partits polítics rellevants.

– *Valor ideal*: es considera que l'acord polític és un requisit important que contribueix al bon desenvolupament del procés i, per tant, el valor ideal estaria representat per aquella situació en la qual no hi ha cap partit que rebutgi el procés de forma explícita.

Indicador 3.2 **Pressupost destinat a l'activitat participativa**

Indicador 3.2:
Pressupost des-
tinat a l'activitat
participativa.

Definició de l'indicador

Suma total d'euros destinats al procés participatiu.

Indicador 3.2 = pressupost en euros dedicat al procés participatiu

Definició de termes

– *Euros dedicats al procés*

Euros dedicats al procés participatiu en el seu conjunt, incloent des de les activitats de preparació i publicitat inicial fins al seu tancament així com el pressupost destinat a una possible comissió de seguiment, si es dóna el cas. S'inclouen també els costos de personal de l'entitat pública que l'organitza o que col·labora en el procés. En el cas de processos de durada superior a un any es considera el pressupost destinat a una anualitat.

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim:* 0, en el cas que el procés no tingui assignat pressupost per a la seva realització.

– *Valor màxim:* no existeix valor màxim, atès que no hi ha límit en la quantitat d'euros que es poden gastar en el finançament d'un procés participatiu.

– *Valor ideal:* l'indicador mostraria un valor millor com més elevat sigui el seu valor. No obstant això, la interpretació d'aquest indicador s'ha de fer en relació amb la magnitud del mecanisme (durada, nombre de participants, etc.).

Exemple

Un procés participatiu ha comptat amb un pressupost de 40.000 euros. El valor de l'indicador 3.2 seria aquest pressupost.

Indicador 3.2 = pressupost en euros dedicat al procés participatiu

Exemple Indicador 3.2 = 40.000

Indicador 3.3:
Nombre de mesos de treball a temps complet dedicats a l'organització i realització del procés participatiu.

Indicador 3.3
Nombre de mesos de treball a temps complet dedicats a l'organització i realització del procés participatiu

Definició de l'indicador

Nombre de mesos de treball a temps complet dedicats al procés per persones que treballen, de forma remunerada, o no en la seva organització.

Indicador 3.3 = Nombre de mesos de treball a temps complet

Aquest indicador reflecteix la importància dels recursos humans en el desenvolupament dels processos participatius.

Definició de termes

– *Nombre de mesos de treball a temps complet*

Nombre de mesos de treball a temps complet (entre 35 i 40 hores setmanals), remunerades o no, dedicades íntegrament a les tasques d'organització,

coordinació, dinamització, seguiment, suport logístic, etc. del procés participatiu.

S'especifica que poden ser no remunerades perquè aquestes tasques de suport tècnic no sempre són dutes a terme per personal laboral. Alguns processos que sorgeixen per iniciativa de la societat civil poden comptar majoritàriament amb persones dedicades a organitzar-los de manera voluntària.

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim*: 0, en el cas que no s'hagi dedicat cap jornada a l'organització del procés.

– *Valor màxim*: no existeix valor màxim, atès que no hi ha límit en la dedicació de treball que es pot invertir en l'organització d'un procés participatiu.

– *Valor ideal*: l'indicador mostraria un valor millor com més elevat sigui el nombre de jornades de dedicació. No obstant això, com en el cas de l'indicador anterior, la interpretació s'ha de fer en relació amb la magnitud del mecanisme (durada, participants, etc.).

Exemple

En l'organització d'una activitat participativa han treballat dues persones a temps complet i una persona a temps parcial durant 2 mesos.

Indicador 3.3 = Nombre de mesos de treball a temps complet

Exemple Indicador 3.3 = $2,5 * 2 = 5$

Indicador 3.4:
Existència d'avaluació pública del procés participatiu.

Indicador 3.4
Existència d'avaluació pública del procés participatiu

Definició de l'indicador

Aquest indicador reflecteix l'existència (o absència) d'una avaluació pública del procés participatiu. Pot prendre dos valors.

Indicador 3.4 = posició del procés en una d'aquestes dues categories:

- Sí: existeix una avaluació pública del procés participatiu.
- No: no existeix un procés d'avaluació o els seus resultats no es fan públics.

Definició de termes

– *Avaluació*

Per avaluació entenem aquell mecanisme destinat a valorar el desenvolupament del procés i el seu resultat. Aquesta avaluació ha de referir-se als diversos elements que intervenen en el procés participatiu: la selecció de participants, la representativitat i inclusivitat, la informació proporcionada, els espais on s'ha dut a terme, el temps, les possibilitats de deliberació, l'obtenció d'una decisió, les conseqüències del procés, etc. L'avaluació ha de recollir-se en un informe.

– *Pública*

Independentment de qui faci l'avaluació és important que tant els resultats com la metodologia utilitzada es facin públics, és a dir, siguin accessibles per tota la ciutadania a través de publicacions, mitjans de comunicació, pàgines web, etc.

Definició de valor mínim, màxim i ideal

- *Valor mínim*: inexistència d'avaluació o avaluació no pública.
- *Valor màxim*: existència d'avaluació pública.
- *Valor ideal*: es considera que l'existència d'una avaluació pública és un indicador de qualitat en el procés participatiu.

Indicador 3.5

Percentatge de temps dedicat a la deliberació sobre el total del temps del procés

Definició de l'indicador

Nombre d'hores dedicades a la deliberació sobre el total d'hores del procés, expressat en termes de percentatge.

Indicador 3.5:

Percentatge de temps dedicat a la deliberació sobre el total del temps del procés.

$$\text{Indicador 3.5} = \left(\frac{\text{nombre d'hores dedicades a la deliberació} \cdot 100}{\text{nombre d'hores totals del procés participatiu}} \right)$$

Definició de termes

- *Nombre d'hores dedicades a la deliberació*

Nombre d'hores dedicades al diàleg i a l'intercanvi d'opinions i punts de vista entre els participants. No es considerarà temps de deliberació el dedicat al diàleg entre els participants i els conductors-dinamitzadors del procés (especialistes, tècnics o polítics). Tampoc no es consideraran temps de deliberació aquells dedicats a la informació i formació dels participants o a l'exercici del vot o expressió de preferències.

– *Nombre d'hores de durada del procés participatiu*

Nombre d'hores de durada del conjunt del procés en les quals hi ha activitat dels participants (informació, deliberació o decisió).

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim*: 0, quan en el procés no s'hagi dedicat temps a la deliberació.

– *Valor màxim*: 100, quan tot el temps del procés s'hagi dedicat a la deliberació.

– *Valor ideal*: no és fàcil establir un valor ideal. Es podria situar en un temps equivalent almenys al dedicat a la informació.

Exemple

Un procés participatiu ha durat en total 80 hores, de les quals 40 s'han dedicat a la presentació i a donar informació als participants, 30 a la discussió i debat entre els participants i 10 a altres aspectes. El valor de l'indicador 3.5 seria:

Indicador 3.5 = (nombre d'hores dedicades a la deliberació * 100 / nombre d'hores totals del procés participatiu

Exemple Indicador 3.5 = (30 * 100 / 80) = 37,5%

Indicador 3.6

Existència d'un sistema d'expressió de preferències de forma anònima

Indicador 3.6:
Existència d'un sistema d'expressió de preferències de forma anònima.

Definició de l'indicador

Aquest indicador reflecteix l'existència (o absència) d'un sistema d'expressió de preferències de forma anònima.

Indicador 3.6 = Posició del procés en una d'aquestes dues categories:

- Sí: existeix un sistema d'expressió de preferències de forma anònima.
- No: no existeix aquest mecanisme en el procés, bé perquè no hi ha cap moment en què els participants expressin les seves preferències o bé perquè ho fan sempre de forma pública.

L'expressió anònima de preferències permet que es manifestin de manera lliure. Aquesta característica no implica que no puguin existir altres moments al llarg del procés en els quals l'expressió de les preferències es faci de forma pública.

Definició de termes

– *Sistema d'expressió de preferències de forma anònima*

Mecanisme d'expressió de preferències que implica un posicionament dels participants davant la qüestió plantejada en el procés participatiu en què es garanteix que ningú no podrà conèixer el sentit de la preferència de la persona participant. Es pot tractar de vot secret en urna o de la resposta a un qüestionari on no consti el nom. En tot cas el sistema ha de garantir l'anonimat del participant.

Definició de valor mínim, màxim i ideal

- *Valor mínim*: no existència d'un sistema d'expressió de preferències de forma anònima.
- *Valor màxim*: existència d'un sistema d'expressió de preferències de forma anònima.
- *Valor ideal*: es considera que l'expressió anònima de preferències contribueix al fet que les persones la manifestin de manera més lliure i, per tant, el valor ideal és l'existència d'aquest mecanisme.

QUART ÀMBIT: QUINES SÓN LES CONSEQÜÈNCIES DEL PROCÉS?

Indicador 4.1:
Existència d'un òrgan de seguiment de les decisions i els acords presos en el procés participatiu.

Indicador 4.1
Existència d'un òrgan de seguiment de les decisions i els acords presos en el procés participatiu

Definició de l'indicador

Aquest indicador reflecteix l'existència d'un òrgan que té com a missió o objectiu observar les conseqüències del procés participatiu.

Indicador 4.1 = posició del procés en una d'aquestes dues categories:

- Sí: existeix un òrgan de seguiment de les conseqüències del procés.
- No: no existeix un òrgan de seguiment de les conseqüències del procés.

La presència d'aquest òrgan reflecteix la preocupació, l'interès i la capacitat de control sobre les conseqüències del procés participatiu.

Definició de termes

– Òrgan de seguiment

Grup de persones en forma de comissió, grup de treball, etc., en què hi ha representats els participants del procés i que s'ocupa d'observar les conseqüències del procés participatiu. Ha de fer públics els resultats de la seva anàlisi.

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim*: inexistència d'un òrgan de seguiment..

– *Valor màxim*: existència d'un òrgan de seguiment.

– *Valor ideal*: es considera que l'existència d'un òrgan de seguiment és un indicador de qualitat en el procés participatiu.

Indicador 4.2

Grau de realització o compliment de les decisions i els acords presos durant el procés

Definició de l'indicador

Grau de realització o compliment de les decisions i acords que s'han pres durant el procés participatiu.

Indicador 4.2:

Grau de realització o compliment de les decisions i els acords presos durant el procés.

Indicador 4.2 = posició del procés en una d'aquestes tres categories:

- Realització total: s'ha dut a terme entre el 100% i el 70% de les decisions i els acords presos.
- Realització parcial: s'ha dut a terme entre el 70% i el 50% de les decisions i els acords presos.
- No realització: s'ha dut a terme menys del 50% de les decisions i els acords presos.

Es tracta d'un indicador de les conseqüències del procés. Per evitar el problema que molts casos s'incloquin en una categoria intermèdia, el sostre mínim se situa en un punt relativament elevat (50%). Aquest indicador requereix una certa avaluació de les conseqüències del procés.

Definició de termes

– *Grau de realització o compliment de les decisions i els acords*

Grau en què les conclusions del procés participatiu sobre què cal fer en el futur s'han fet realitat o no en el termini de dos anys, des de l'existència d'aquestes decisions o aquests acords.

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim*: no realització.

– *Valor màxim*: realització total.

– *Valor ideal*: coincideix amb el valor màxim, la realització total dels acords i les decisions presos.

Indicador 4.3:
Existència d'un acte de devolució o rendició de comptes dels polítics envers la ciutadania.

Indicador 4.3 **Existència d'un acte de devolució o rendició de comptes dels polítics envers la ciutadania**

Definició de l'indicador

Aquest indicador reflecteix l'existència (o absència) d'un acte públic presencial en què els polítics expliquen a la ciutadania el grau de compliment de les decisions i acords presos mitjançant el procés participatiu i, en cas d'incompliment, les raons per les quals no s'ha pogut dur a terme.

Indicador 4.3 = posició del procés en una d'aquestes dues categories:

- Sí: s'ha realitzat aquest acte de devolució.
- No: no s'ha dut a terme aquest acte de devolució.

La importància d'aquest indicador prové del marc polític on tenen lloc els processos participatius. En aquest marc els responsables últims de les decisions són les autoritats democràticament escollides.

Definició de termes

- *Acte públic de devolució*

Acte públic presencial en què els polítics responsables reten comptes i expliquen a la ciutadania el grau de compliment de les decisions i els acords presos mitjançant el procés participatiu i, en cas d'incompliment, les raons de la impossibilitat de dur-los a terme. S'establirà la mateixa referència temporal que per a l'indicador 4.2 (dos anys).

Definició de valor mínim, màxim i ideal

- *Valor mínim*: inexistència d'un acte de devolució.
- *Valor màxim*: existència d'un acte de devolució.
- *Valor ideal*: es considera que l'existència d'un acte de devolució és un indicador de qualitat en el procés participatiu.

Indicador 4.4:
Valoració positiva del procés segons els participants.

Indicador 4.4
Valoració positiva del procés segons els participants

Definició de l'indicador

Proporció de ciutadans i ciutadanes participants que consideren que el procés participatiu ha estat bastant o molt satisfactori.

Indicador 4.4 = (nombre de participants que consideren que el procés participatiu ha estat molt o bastant satisfactori * 100) / nombre total de participants

Definició de termes

– *Nombre de participants que consideren que el procés ha estat molt o bastant satisfactori*

Nombre de ciutadans i ciutadanes que han participat en el procés participatiu (vegeu l'indicador 1.1) que expressen a través d'una enquesta anònima o un instrument similar d'avaluació que el procés ha estat molt o bastant satisfactori (davant d'aquells que consideren que és poc o gens satisfactori).

– *Nombre de participants*

Nombre de persones participants en el procés segons els requisits expressats en l'indicador 1.1 i que han respost a l'enquesta d'avaluació.

Definició de valor mínim, màxim i ideal

– *Valor mínim:* 0, en el cas que cap participant consideri que el procés ha estat molt o bastant satisfactori.

– *Valor màxim:* 100, en el cas que tots els participants considerin que el procés ha estat molt o bastant satisfactori.

– *Valor ideal*: com més participants considerin que el procés ha estat satisfactori, millor, per la qual cosa el valor ideal se situa en el màxim (100).

Exemple

En un procés han participat 100 persones, de les quals s'ha obtingut la següent valoració general del procés:

Molt satisfactori	15
Bastant satisfactori	25
Poc satisfactori	40
Gens satisfactori	20
<hr/>	
Total enquestats	100

El valor de l'Indicador 4.4 serà el següent:

Indicador 4.4 = (nombre de participants que consideren que el procés participatiu ja estat molt o bastant satisfactori * 100) / nombre total de participants

Exemple de l'Indicador 4.4 = $(40 * 100) / 100 = 40\%$

Comentaris

Per calcular aquest indicador és imprescindible interrogar els participants sobre la seva valoració del procés. A l'hora de plantejar aquesta pregunta és important tenir en compte dos fets:

– La pregunta s'ha de realitzar a partir d'un plantejament general que tingui en compte els diferents aspectes del procés. Preferentment es farà després d'una bateria de preguntes sobre els diferents as-

pectes del procés (organització, interès, possibilitat d'expressar-se, materials distribuïts, presentacions, etc.)

– Les categories de resposta s'han de plantejar sense categoria central, és a dir, han de ser un nombre parell. Exemple: Tenint en compte els aspectes d'aquest procés (citar), la seva valoració general és:

- Molt satisfactori
- Bastant satisfactori
- Poc satisfactori
- Gens satisfactori

D'altra banda, igual que en el cas de l'indicador 2.2, cal tenir en compte el nombre de persones que no contesten a la pregunta per raons diverses. Per això és interessant interpretar l'indicador tenint també en compte el percentatge de participants que han respost a l'enquesta d'avaluació.

5. APÈNDIX

Taula per a la recollida d'informació de context del procés

	Dada	Font
Municipi		
Data d'inici		
Data d'acabament		
Població objectiu		
Objectiu del procés		
Típus de procés		
Temàtica		

Taula per a la recollida de dades per calcular els indicadors

Indicador	Terme	Dada	Font
1.1 (i altres)	Participants (nombre)		
1.1	Població de referència (nombre)		
1.2	Dones participants (nombre)		
1.3	Estrangers participants (nombre)		
1.4	Participants amb estudis universitaris (nombre)		
1.5	Menors de 30 anys participants (nombre)		
1.6	Associacions participants (nombre)		
1.6	Associacions registrades (nombre)		
2.1	Pressupost afectat pel resultat del procés (en euros)		
2.1	Pressupost de l'àmbit de referència (en euros)		
2.2	Nombre de participants que consideren que la qüestió és molt o bastant important		
2.2	Nombre de persones que avaluen la importància de la qüestió		

2.3	Informació (sí/no)		
2.3	Deliberació (sí/no)		
2.3	Decisió (sí/no)		
2.4	Introducció de nous temes (sí/no)		
2.4	Introducció de nous mecanismes (sí/no)		
3.1	Oposició explícita (sí/no)		
3.2	Pressupost dedicat al procés participatiu (en euros)		
3.3	Nombre de mesos de treball a temps complet dedicats a l'organització i la realització del procés		
3.4	Avaluació pública del procés (sí/no)		
3.5	Hores dedicades a deliberació (nombre)		
3.5 (i altres)	Hores totals del procés (nombre)		
3.6	Expressió de preferències anònima (sí/no)		
4.1	Òrgan de seguiment (sí/no)		
4.2	Grau de compliment de les decisions (100%-70%, 70%-50%, menys del 50%)		
4.3	Acte de devolució (sí/no)		
4.4	Participants molt o bastant satisfets amb el procés (nombre)		
4.4	Participants que avaluen la seva satisfacció amb el procés (nombre)		

6. BIBLIOGRAFIA

- ARNSTEIN, S. (1971). "Ladder of participation in the US", a *Journal of the Royal Town Planning Institute*, pàgs. 176-182.
- BURNS, D.; HAMBLETON, R. et al. (1994). *The Politics of Decentralisation. Revitalising Local Democracy*. Londres: MacMillan.
- FONT, J. i BLANCO, I. (2003). *Experiències de participació ciutadana. Polis, la ciutat participativa. Participar en els municipis: qui, com i per què?* Barcelona: Centre per a la Participació Ciutadana de l'Organisme Autònom Flor de Maig, Diputació de Barcelona.
- MCLAVERTY, P. (1999). "Towards a Model of Public Participation", a U. A. KHAN (ed.) *Participation Beyond the Ballot Box. European Case Studies in State-Citizen Dialogue*, Londres: UCL Press, pàgs. 23-42.
- PINDADO SÁNCHEZ, F. (1999). *La participació ciutadana a la vida de les ciutats*. Barcelona: Ed. El Serbal.
- SMIRELL, C.; FELTEY, K.M. i O'NEILLS, B. (1998). "The question of participation", a *Public Administration Review*, 58:4, pàgs. 317-326.
- WEBLER, T. i TULER, S. (2000). "Fairness and Competence in Citizen Participation. Theoretical Reflections from a Case Study", a *Administration & Society*, 32:5, pàgs. 566-595.

Collecció Finestra Oberta

1. Col·lectiu Ronda RCCL. *Immigració i estrangeria: l'estat de la qüestió*. 99 p. Març 1998.
2. Enric Marín i Joan Manuel Tresserras. *Seguiment de l'impacte social de les tecnologies de la informació i la comunicació (1/3)*. 56 p. Maig 1998.
3. Fundació CIREM. Jaume Funes (coord.), Quim Casals, Oriol Homs, Xavier Martínez, Ferran Miquel, Neus Roca i Jaume Trilla. *Proposta de mesures davant la desigualtat d'èxit a l'ESO*. 88 p. Juny 1998.
4. Salvador Cardús amb la col·laboració de Lluís Tolosa. *La premsa diària a les Illes Balears, el País Valencià i Catalunya (1976-1996)*. 122 p. Març 1998.
5. Enric Marín i Joan Manuel Tresserras. *Seguiment de l'impacte social de les tecnologies de la informació i la comunicació (2/3)*. 75 p. Octubre 1998.
6. Oriol Alsina i Roger Sunyer. *Informe sobre la Banca ètica a Europa*. 74 p. Novembre 1998.
7. M. José Montón i Montse Solerdecoll. *Experiències socioeducatives amb adolescents nouvinguts*. 46 p. Febrer 1999.
8. Carme Mayol i Eugènia Salvador. *Materials de lectura fàcil*. 85 p. Març 1999.
9. Francesc Deó, Marisa Abad, Encarna Larrey i Francesc Notó. *Un dia en la vida d'un nen. Un dia en la nostra vida*. 77 p. (Quadern del professor) i 105 p. (Quadern de l'alumne). Febrer 1999.
10. Enric Marín i Joan Manuel Tresserras. *Seguiment de l'impacte social de les tecnologies de la informació i la comunicació (3)*. 67 p. Maig 1999.
11. Marta Casas i Núria Casas en col·laboració amb Cristina Cerdà, Anna Montells i David Picó. *Projecte d'educació musical de La Lluna Blava*. 121 p. Novembre 1999.
12. Grup d'Estudis sobre els Drets dels Immigrants de la Universitat de Barcelona. *Les proposicions de reforma de la Llei d'estrangeria*. 77 p. Setembre 1999.
13. Jaume Funes i Fina Rifà (coord.). *Adolescents i dificultats socials a l'escola*. 98 p. Febrer 2000.
14. Laura Giménez i Laia Pineda. *La recerca social en l'administració local: una via d'aprofundiment de la democràcia*. 72 p. Març 2000.

15. Moisès Amorós, Ferran Camps i Xavier Pastor. *Mediació comunitària i gestió alternativa de conflictes a Catalunya. Una guia per a la governabilitat*. 91 p. Abril 2000.

16. Miquel Casanovas i Alfons Formariz. *Educació de persones adultes i immigració extracomunitària*. 62 p. Maig 2000.

17. ECOCONCERN. Robert Gonzàlez (coord.). *Processos participatius en la gestió d'espais naturals*. 94 p. Juny 2000.

18. Ana Escobar, Coro Luengo i M. José Pérez. *Aula d'acollida per a alumnes nouvinguts de l'IES Ramon de la Torre*. 92 p. Desembre 2000.

19. Marta Comas (coord.). *L'atenció als menors immigrants no acompanyats a Catalunya. Anàlisi de la realitat i propostes d'actuació*. 210 p. Gener 2001.

20. Marta Comas i Jaume Funes. *Educadores i educadors de carrer: de l'opció ideològica a l'opció tecnicometodològica*. 107 p. Gener 2001.

21. Equip d'Anàlisi Política de la UAB i Fundació Jaume Bofill. *Informe sobre la consulta ciutadana per a la revisió del Pla General d'Ordenació Urbanística de Cardedeu*. 110 p. Febrer 2001.

22. Antoni Segura (coord.), Pilar Comes, Santiago Cucurella, Andreu Mayayo i Francesc Roca. *Els llibres d'història, l'ensenyament de la història i altres històries*. 125 p. Juliol 2001.

23. Fundació FICAT. Irma Rognoni (coord.). *Menors del carrer: visió sociojurídica*. 139 p. Novembre 2001.

24. Equip d'Anàlisi Política de la UAB i Universitat del País Basc. *Xarxes crítiques a Catalunya i Euskadi: solidaritat internacional i antiracisme*. 124 p. Febrer 2002.

25. Equip d'Anàlisi Política de la UAB i Universitat del País Basc. *Xarxes crítiques a Catalunya i Euskadi: antimilitarisme i okupació*. 126 p. Febrer 2002.

26. Violeta Quiroga (relatora). *Atenció als menors immigrants: col·laboració Catalunya-Marroc*. 105 p. Març 2002.

27. Mònica Nadal, Rosa Oliveres i Miquel Àngel Alegre. *Les actuacions municipals a Catalunya en l'àmbit de la immigració*. 196 p. Març 2002.

28. Alfons Formariz, Miquel Casanovas i Clara Balaguer. *Educació de persones adultes per a la convivència i la cooperació en una societat multicultural*. 120 p. Gener 2003.

29. Fundació Jaume Bofill. *Granollers participa! Quina ciutat vols?* Informe del procés. 110 p. Març 2003.
30. Alicia Gómez, Rosa Patino i Jaume Funes (col·laborador). «*Fugint del futur*»: *La reserca de la mirada adolescent utilitzant tècniques audiovisuals*. 64 p. Maig 2003.
31. Laia Jorba i Lluís Planes. *Els consells veïnals i sectorials de Sitges, una experiència d'Agenda 21*. 56 p. Maig 2003.
32. Francesc Carbonell i Albert Quintana (coords.). *Immigració i igualtat d'oportunitats a l'ensenyament obligatori. Aportacions al debat sobre una futura llei d'educació a Catalunya*. 61 p. Juliol 2003.
33. Escenaris de Participació Ciutadana d'Ecoconcern. *Participació i immigració en contextos pluriculturals. La situació del Casc Antic de Barcelona*. 132 p. Setembre 2003.
34. Xavier Millán i Mawa N'Diaye (coords.). *Treball comunitari i interculturalitat: reflexions i experiències*. 128 p. Setembre 2003.
35. Esther Vivas. *Organitzacions, campanyes i moviments d'oposició al deute extern*. 96 p. Setembre 2003.
36. GREC Resolució de Conflictos. Noèlia Lafuente i Ferran Camps (coordinadors). *La gestió alternativa de conflictes en les organitzacions del tercer sector*. 103 p. Octubre 2003.
37. Maribel Garcia Gràcia (coordinadora). *Abandonament escolar, desescolarització i desafecció*. 131 p. Octubre 2003.
38. Marta Casas (coordinadora). *També catalans: Fills i filles de famílies immigrades*. 139 p. Novembre 2003.
39. Raül Turmo. *Andel: el model escandinau d'accés a l'habitatge*. 74 p. Febrer 2004.
40. Maria Padrós, Anna Zafon, Jaume Funes i Josep M. Puig. «*Educar millor és possible*» *Un projecte d'innovació a l'IES Miquel Tarradell*. 113 p. Abril 2004.
41. Carme Mayugo, Xavi Pérez i Marta Ricart (coordinadors). *Joves, creació i comunitat*. 157 p. Setembre 2004.
42. Fundació Jaume Bofill. *La participació ciutadana a través de les noves tecnologies. Estratègies per a la utilització de Consensus*. 48 p. Octubre 2004.

43. Eva Anduiza i Sergi de Maya. *La qualitat en la participació: una proposta d'indicadors*. 73 p. Maig 2005.

